

Frankfurtské prednášky poetiky. Ich história a význam pre súčasnú nemeckú literatúru

Eva Höhn, Fakulta humanitných vied, UMB, Banská Bystrica
eva.hohn@umb.sk

Kľúčové slová: súčasná nemecká literatúra, súčasná rakúska literatúra, docentúra poetiky, Frankfurt nad Mohanom, Frankfurtské prednášky poetiky

Schlüsselwörter: zeitgenössische deutsche Literatur, zeitgenössische österreichische Literatur, Poetikdozentur, Frankfurt am Main, Frankfurter Poetik-Vorlesungen

Goetheho Univerzita vo Frankfurte nad Mohanom zriadila hosťujúcu docentúru poetiky v roku 1959. Išlo pritom najmä o to, aby študentom, odbornej a laickej verejnosti bola literatúra prístupná nielen z perspektívy literárnej vedy, ale najmä z pohľadu spisovateľa samotného. Významnému autorovi bolo tým umožnené v cykle piatich až šiestich prednášok vyjadriť sa k problémom súčasnej literatúry. Založenie docentúry poetiky inicioval anglista Helmut Viebrock podľa vzoru oxfordského *Chair of Poetry* a amerického *Poet in Residence*. Frankfurtské prednášky sa od angloamerického priestoru líšia tým, že poetiku neprednáša literárny vedec, ale spisovateľ, ktorému sa hosťujúca docentúra udeľuje. Cieľom Frankfurtskej docentúry poetiky bolo od samého začiatku sprostredkovať primárne informácie o literatúre, ale hlavne prostredníctvom spisovateľa ju autenticky verejnosti predstaviť. Na tomto mieste možno o.i. poukázať aj na relevanciu konkrétneho literárneho textu, ktorý tvorí spojivo medzi autorom textu a čitateľom. (Tuhárska, 2011, s. 129). Zámerom bolo okrem iného, že spisovateľ dostal možnosť vyjadriť sa teoreticky k problematike, ale hlavne to, že bol v bezprostrednom kontakte so študentmi, s ktorými diskutoval v rámci seminárov. K literatúre bola takto pritiahnutá nielen odborná verejnosť, ale aj širšie publikum. V nemalej miere je už dnes do tohto podujatia okrem univerzity zainteresované aj mesto Frankfurt nad Mohanom:

„Študentovi, ktorý sa zaujíma o literatúru, jej problémy a jej progres bola poskytnutá možnosť, vidieť a spoznať literárne diela a ich otázky nielen z akademickej perspektívy literárneho vedca, ktorý triedi a hodnotí, ale zo spontánneho pohľadu spisovateľa, ktorý kreatívne uvažuje o písaní. Za týmto účelom zriadila univerzita vo Frankfurte v roku 1959 na podnet profesora anglistiky a vtedajšieho rektora, Helmuta Viebrocka, nadačnú hosťujúcu docentúru poetiky založenú podľa vzoru oxfordskej docentúry poetiky. Stalo sa tak avšak s intenzívnejším poňatím jej úlohy, pretože významný spisovateľ alebo literárny kritik sa môže počas jedného alebo dvoch semestrov teoreticky vyjadriť pred študentami k otázkam súčasnej literatúry, ktoré formuluje on sám ...“ (Viebrock, 1988, s. 288, prel. E. H.)

Finančne bola od počiatku založenia docentúra podporovaná vydavateľstvom *Fischer*, od roku 1963 vydavateľstvom *Suhrkamp*, Nadáciou *Petra Suhrkampa* a *Zväzom priateľov a priaznivcov univerzity vo Frankfurte nad Mohanom*. V súčasnosti ju podporujú vydavateľstvá *Fischer*, *Schöffling & Co.* a *Suhrkamp*, naďalej *Zväz priateľov a priaznivcov univerzity* a okrem toho už aj mesto *Frankfurt nad Mohanom* a *Literárny dom Frankfurt*. Od roku 2012 je docentúra sprevádzaná výstavou *Okno do mesta*, ktorá má úlohu prepojenia prednášok s urbánnym priestorom s uskutočňuje sa v priestoroch reštaurácie *Margarete*.

O voľbe prednášajúceho rozhoduje šesťčlenná komisia, ktorá pozostáva z: rektor Goetheho Univerzity vo Frankfurte alebo jeho zástupca (väčšinou profesor germanistiky), splnomocnenkyňa pre ženské otázky (*Frauenbeauftragte*), zástupca vydavateľstva *Suhrkamp*, zástupca hosťujúcej poetiky (tento sprevádza spisovateľa počas jeho prednášok) a dvaja

zástupcovia z filologických katedier univerzity. Kritéria pre výber prednášajúceho pevne stanovené nie sú.

Koncom 50. rokov vznikla potreba docentúry poetiky v čase etablovania kultúrneho kontextu a z tohto uhla pohľadu bolo jej založenie kultúrno-historickým činom:

„Vo chvíli, keď literatúra nemeckého priestoru dosiahla dielami Frischa, Bachmannovej, Dürrenmatta, Grassa, Bölla, Johnsona, Walsera, Petra Weissa, Hochhutha a iných opäť medzinárodné uznanie, obnovilo sa aj esejistické premýšľanie o funkcii a zámeroch tejto literatúry. Nielen zriadenie docentúry, ale aj prosba na Ingeborg Bachmannovú, aby prednášala ako prvá autorka, bolo rozhodnutím historického významu. Bachmannová totiž vymedzila územie, na ktorom sa v ďalších rokoch rozhodovali najdôležitejšie kontroverzie súčasnej literatúry. Dištanc od esteticizmu, zámer utopického významu literárneho diela, kráčanie po neznámom území, snová dimenzia literatúry, predstava o nutnom reprezentovaní súčasnosti, ako Paul Celan pokus nestratiť po Osvienčime schopnosť vyjadrenia: všetky tieto aspekty boli nasledujúc ďalšími autorkami a autormi osvojené a rozvíjané naďalej.“ (Lützeler, 1994, s. 8, prel. E. H.)

V tomto období boli v nemeckom priestore uznávaní spisovatelia povojnového obdobia známi už aj medzinárodne. Spomeňme mená ako Heinrich Böll, Günter Grass, Max Frisch, Friedrich Dürrenmatt, Ingeborg Bachmannová, Uwe Johnson, Martin Walser a pod. Okrem nich tu už pôsobila aj skupina literárnych kritikov a vedcov (Marcel Reich-Ranicki, Walter Jens, Hans Mayer) ako aj filozofov (Ernst Bloch, Hans Georg Gadamer). V roku 1959 vyšli ťažiskové diela nemeckej povojnovej literatúry, ako napríklad *Biliard o pol desiatej* od Heinricha Bölla, *Plechový bubienok* od Güntera Grassa alebo *Domnienky o Jakobovi* od Uwe Johnsona. Nedá ale nespomenúť, že už v prvej polovici 50. rokov vyšli spoločensko-kritické romány Wolfganga Koeppena *Holuby v tráve* (1951) *Parenisko* (1953), *Smrť v Ríme* (1954). V roku 1960 bol publikovaný román Martina Walsera *Polčas* kriticky reflektujúci vtedajšiu západonemeckú spoločnosť. Po ňom prichádzajú ďalší spisovatelia so svojím kritickým postojom, menujme len Bachmannovú, Frischa či Dürrenmatta. Z tohto pohľadu sa rok 1959 dá považovať aj za istý medzník literatúry nemecky hovoriaceho priestoru, ktorý spustil vlnu angažovanej povojnovej literatúry.

V roku 1959 vychádza *Das Prinzip Hoffnung* od Ernsta Blocha. Svojou marxisticko-masianistickou filozofiou Bloch analyzuje pojem „nádej“ v spoločenskom kontexte. Pod pojmom konkrétnej utópie myslí ríšu slobody jednotlivca smerujúceho k realizácii svojej identity v zhode so sebou a prírodou. Bloch orientuje svoje myšlienky k dosiahnutiu jednoty človeka so sebou samým a k humanizácii sveta. Cieľom možnosti zmeny je prispieť k rozvoju povojnovej spoločnosti otrasenej stigmou fašizmu. Utopia, ako možnosť iného stavu, je predpokladom stavu ideálnej spoločnosti. V druhej kapitole prvého zväzku sa Bloch v rámci svojej koncepcie zaoberá umením. V umení sa zjavuje objektívno reálna možnosť, je výrazom podoby stavu sveta, ktorý ešte len má nastať. O rok nato, v roku 1960, vychádza *Pravda a metóda* od Hansa Georga Gadamera. Na rozdiel od Blocha, ktorý umenie považuje za potenciál reprezentujúci utopický stav spoločnosti a umenie je preňho sférou, v ktorej sa dá ukázať to, čo spoločensky zatiaľ možné nebolo, Gadamer pripisuje umeniu samotnému schopnosť poznania. Literatúra je preňho možnosťou produktívneho dorozumenia. Vychádzajúc z hermeneutiky má estetické vnímanie poznávací potenciál. História nie je na rozdiel od Blocha v budúcnosti sa realizujúcim stavom utopickkej spoločnosti, ale sa chápe ako základ ľudského porozumenia, je dedičstvom a úlohou zároveň. Poznanie človeka sa musí otvoriť novým zážitkom a skúsenostiam a skoncovať s predsudkami. Toto sa podľa Gadamera deje v jazyku.

Krok pozvať spisovateľov k vlastnej reflexii o literatúre bol odmenený úspechom. Počínajúc *Problémami súčasnej literatúry* od Ingeborg Bachmannovej ako prvej docentky poetiky v zimnom semestri akademického roku 1959/60 prijalo dodnes hostujúcu docentúru

poetiky viac než 70 renomovaných spisovateľov. Tento počín sa stal súčasťou dejín súčasnej literatúry nemecky hovoriaceho priestoru. *Prvá zmena zasahujúca ja spočíva v tom, že sa už viac nenachádza v príbehu, ale príbeh sa nachádza v ja*, je jednou z najznámejších a najcitovanejších viet tvorby Ingeborg Bachmannovej. Pochádza z tretej Frankfurtskej prednášky *O Ja*, ktorou sa vinie motív odcudzenia. Naša história, rozpad našej morálky a tým aj celej našej kultúry poznačil jednotlivca. Človek sa dnes ocitol v čase, v ktorom mu nie je zaručená ani tá najbanálnejšia identita. Medzi literárnym hrdinom Goetheho a Samuela Becketta či Itala Sveva sú podľa Bachmannovej priepastné rozdiely. Pokým v 19. storočí bola identita hrdinu ešte istá, dnes to tak už nie je. Človek súčasnosti pozostáva z „myriad častíc“, stal sa nástrojom náhodných okolností. V čom ale spočíva veľká kríza jednotlivca? Autorka odhaľuje odpoveď, a to v degradovaní človeka násilím akejkoľvek formy, či už osobným, alebo spoločenským. V tretej Frankfurtskej prednáške opisuje príhodu s matkou a dieťaťom, ktorej bola autorka sama svedkom. Na ihrisku videla matku, ktorá nútila svoje dieťa priznať sa k niečomu, čo dieťa neurobilo. Len v strachu pred matkou dieťa unaveno vykričlo: „Ja som to urobil.“ Počnúc lyrikou cez libretá, preklady, rozhlasové hry až k próze z *Tridsiateho roku*, *Druhov smrti* a *Simultánne* sa kríza človeka vinie ako ústredná téma Bachmannovej tvorby. V poviedke *Tridsiaty rok* je osobná kríza protagonistu naznačená takto:

„Ja, ten uzlík reflexov a dobre vychovanej vôle, ja, živé odpadkami dejín, odpadkami pudov a inštinktov, ja, jednou nohou v divočine a druhou na hlavnej ceste k večnej civilizácii. Ja nepreniknuteľné, namiešané zo všetkých látok, zauzlené, nerozmotateľné, a napriek tomu zničiteľné úderom do tyla. Umlčané. Ja z mlčania ...“ (Bachmannová 1986, s. 23).

Tak ako hrdinovia Kafkových románov, je aj hlavný hrdina tejto poviedky bez mena. Svoju životnú krízu rieši vonkajším únikom tým, že sa vyberie na cestu. Určite nie je náhoda, že ako Aschenbach z poviedky Thomasa Manna *Smrť v Benátkach* cestuje cez Benátky, Mannovho mesta dekadencie a úpadku. Bezmenný hrdina poviedky opäť stojí na začiatku. Začína prehodnocovať svoj život. Konformita, uniformnosť, žitie súčasnej morálky materiálnych hodnôt ho nelákajú. Žitie v možnosti, tak ako to formuloval Musil, mu pripadá byť tou najschodnejšou cestou vlastnej nezávislosti:

„Prečo sa dostalo k moci len niekoľko málo systémov? Pretože sa tak kľčovite pridržame obyčají, zo strachu pred myslením, ktoré by nemalo tabuľky zákazov a príkazov, zo strachu pred slobodou. Ľudia nemajú radi slobodu. Kdekoľvek sa objavila, ľudia sa zavrhlí vedno s ňou.“ (Bachmannová, s. 45).

Z tretej Frankfurtskej prednášky zároveň ale aj vyplýva, že zmena ja sa nedotýka len jednotlivcov, ale takisto aj autora. Bachmannová tu menuje mnoho súčasných diel a spisovateľov, v ktorých už niet viac jednoliatej koncepcie subjektu. Ba práve naopak, súčasná literatúra je charakteristická práve hľadaním tejto koncepcie. Metodologicky to znamená prelínanie tvorby so životom Ingeborg Bachmannovej. Dominantnou sa pritom stala traumatizácia historickými udalosťami, v Bachmannovej prípade je to trauma 2. svetovej vojny a fašizmu. Tá súvisela aj s tzv. „Opferthese“ (téza o obeti), podľa ktorej sa Rakúsko stalo prvou obeťou nacizmu. (Štefaňáková, 2012, 19). Ďalšou neodlučiteľnou témou Bachmannovej Frankfurtských prednášok je okrem krízy subjektu aj kríza jazyka, ktorú autorka úzko prepája s existenciou človeka. V prvej Frankfurtskej prednáške, *Otázky a pseudo otázky*, sa Bachmannová odvoláva na spisovateľov Viedenskej moderny. Hneď v úvode prednášky cituje Hofmannsthalov *List lorda Chandosa*. Problematickosť existencie človeka spočíva podľa nej v otrasenom „vzťahu dôvery medzi „ja“, jazykom a vecou“ a tento ústi do „pochybnosti o sebe, jazyku a zúfalstva z cudzej nadvlády vecí“. Všetky predpoklady jazyka spočívajú v morálke. Zlý jazyk, ohováranie, frázy bežného jazyka alebo politiky, ktorý skutočnosť deformuje a zakrýva, spisovateľka nazýva nesprávnym používaním jazyka. Ak je naša súčasnosť naplnená zlým jazykom (tzv. Gaunersprache), je to preto, že ľudia ustrnuli na konformite, zlej morálke, vidiac pred sebou pozlátko materiálnych hodnôt. Jazyku

Bachmannová pripisuje ontologickú podstatu, pretože len existenciálnym posunom a zmenou vlastného života je človek schopný nadobudnúť novú morálku a s ňou aj nový jazyk. Je otázkou etiky človeka posunúť sa od používania jazyka ku pravde. Mlčanie ako popretie jazyka fráz je predpokladom pre „nový jazyk“, ktorý je výrazom morálneho posunu, posunu v oblasti poznania a nového myslenia. Obrátenie sa smerom k utópii jazyka, k „novému jazyku“, ako to Bachmannová postuluje aj pre literatúru, neznamená zmenu jazykového systému, ale etického používania jazyka. Tento nárok kladie aj na spisovateľa:

„S novou rečou čelíme skutočnosti vždycky tam, kde dochádza k morálnemu, poznávacímu zvratu, a ne tam, kde sa niekto pokúši vytvoriť reč samu o sobe novou, jakoby sa reč sama mohla domoci poznání a sdělit zkušenost, kterou pisatel nikdy neučinil.“ (Bachmannová, 2010 s. 73).

Túto Frankfurtskú prednášku dopĺňa Bachmannovej rozhlasová esej *Vysloviteľné a nevysloviteľné – filozofia Ludwiga Wittgensteina*, smerujúca k možnosti práve „ukazujúceho sa“. Na základe jeho významu nadobúda mlčanie zmenený význam a nemusí byť interpretované v zmysle úplného mlčania. (Weigel, 1999, s. 96) A to práve preto, lebo subjekt je „hranicou sveta“ (5. 632). Ak je hranica zároveň miestom subjektu – je zároveň možnosťou ukazujúceho sa:

„Neboť o čem jiném by se mělo mlčet než o tom, co se vymaňuje z hranic – o skrytém Bohu, o poznávání etického a estetického jakožto mystických zážitků srdce, které se odehrávají v nevyslovitelně? [...] Mlčet o něčem přece neznamená jednoduše mlčet. Negativní mlčení by byl agnosticizmus – pozitivní mlčení je mystika.“ (Bachmannová, s. 31).

V tejto rozhlasovej eseji sa autorka posunula o niečo ďalej, pričom obrátila pomer vysloviteľného a nevysloviteľného. Už nie viac vysloviteľné ukazuje na nevysloviteľné, ale nevysloviteľné, je predpokladom pre vysloviteľné. (Bartsch, 1988, s. 34) „Že je o svete možno mlúviť – teda že je zobraziteľný - , že je vysloviteľné možné, to je umožnené teprve skrze nevysloviteľné, mystično, hranici či jakkoli to chceme nazvat.“ (Bachmannová, s. 27-28). Pre Bachmannovú znamenalo nevypovedateľné získanie literárneho jazyka. Literatúra je miestom pre ukazujúce sa, nevypovedateľné, miestom, kde je nevypovedateľné rozoznatelným. Autorka problematizuje kritiku jazyka v teoretických a prozaických textoch v spojitosti s existenciou človeka a spisovateľa. V príhovore pri preberaní Ceny vojnových slepcov v roku 1959 *Pravda je človeku prístupná* požaduje „nové myslenie“ a „nový jazyk“, pretože tento by ináč reprezentoval len vonkajšiu zmenu. Autorka vyzýva k procesu poznania pre pravdu mimo empiricky verifikovateľného. Poslednou konštantou Bachmannovej Frankfurtských prednášok je utopický rozmer literatúry. V piatej Frankfurtskej prednáške *Literatúra ako utópia* sa autorka zaoberá legitimitou literatúry, ktorá je z pohľadu ekonomických a materiálnych hodnôt často diskvalifikovaná, ba až znevažovaná. Kladie si otázku, aká literatúra sa môže stať súčasťou kultúrneho dedičstva národa? Jej úvahy sú nasmerované k jednému bodu, a to literatúre ako utópii. Len texty s nadčasovou hodnotou môžu byť súčasťou kultúrneho dedičstva národa. Je etickou povinnosťou spisovateľa znova a znova podniknúť cestu k pravde. V závere piatej *Frankfurtskej prednášky* sa o spisovateľovi hovorí ako o „miestodržiteľovi ľudského hlasu“, ktorý je povinný udržiavať nádej naďalej: „Na zhroutení všech důkazů odpovídá básník salvou budoucnosti.“ (Bachmannová, 2010, s. 144). Mimoriadnou vlastnosťou literatúry je, že sa neobmedzuje na to, reprezentovať čas, v ktorom existuje, ale „prezentovať niečo, pro co dosud nenadešel čas.“ (Bachmannová, s. 77). Spisovateľka pritom upozorňuje na to, že literatúra nie je ríšou krásy, ale musí sa vzťahovať k realite. Východisko zo spoločnosti nie je možné, ale treba sa pokúšať ísť do absolútna, pretože pohľadom na utopické je človeku umožnené usilovať sa o viac, než je dané. Alternatívne svety umenia nám novú skutočnosť poskytnúť nemôžu, ale práve umenie má funkciu reprezentovať tieto ideály. Na spisovateľa kladie Bachmannová nárok byť nositeľom

tejto morálky, pretože literatúra je miestom ukazujúcim ostatným smer. Spisovateľ musí byť ten, kto vidí viac.

V roku 1968 bol Frankfurtská docentúra poetiky prerušená na 11 rokov. Stalo sa tak v dôsledku študentského hnutia '68, ktoré rozpútalo diskusiu o spoločenskom význame literatúry. Frankfurtská prednáška Hansa Magnusa Enzensbergera z roku 1965 nesie názov *Hrajú spisovatelia úlohu?*. V tejto klíme sa zdalo, že literatúra stratila svoj pôvodný spoločenský význam. Až v 70. rokoch sa začalo opätovne uvažovať o jej úlohe a v roku 1979 hosťoval po jedenásťročnej prestávke ako prvý spisovateľ Uwe Johnson s prednáškou *Poznámky k poetike*. Odvtedy pokračujú Frankfurtské prednášky bez prerušenia ďalej, avšak rokom 1979 vkročili do inej kultúrnej klímy než tak bolo predtým. V časoch tzv. novej subjektivity 70. rokov spisovatelia nehovoria viac už o utópii, novej humánnej spoločnosti, ale „namiesto spoločenských zmien nastúpilo osobné prežívanie, retrospektíva a individuálna socializácia“. (Volk, 2002, s. 84, prel. E. H.) V tomto období sa poetika vyvíjala smerom k forme autobiografických zážitkových správ. Jedným z hlavných reprezentantov obdobia 80. rokov je spisovateľ Paul Nizon. Písanie je u tohto autora súčasťou hľadania vlastnej identity, o čom vo Frankfurtských prednáškach hovorila Ingeborg Bachmannová už v roku 1959. „Ja“ sa už nenachádza v príbehu, ale príbeh sa nachádza v „ja“. Nizon bol hosťujúcim docentom poetiky na univerzite vo Frankfurte nad Mohanom v letnom semestri roku 1984 a okrem toho prednášal v roku 1987 aj na Washington University in St. Louis. Nizonova tvorba je úzko prepojená na proces vlastnej individualizácie. Autor to objasňuje vo svojich Frankfurtských prednáškach *Am Schreiben gehen*. Ako hlavný motív jeho literárneho diela sa vinie existenciálny strach. Písanie znamená prekonanie tohto strachu, je kompenzáciou osobnej krízy. Protagonisti žijú odcudzený život a len písaním sa snažia vyrovnať s izoláciou od reálneho života. Len akt písania im dovoľuje vytváranie vlastnej skutočnosti. Bez písania sa cítia ohrození, neschopní života. Paul Nizon sa stal známy vďaka románom *Canto* (1963), *Stolz* (1975), *Das Jahr der Liebe* (1981), *Im Bauch des Wals*, *Caprichos* (1989), *Das Fell der Forelle* (2005) a i. Ich spoločnou črtou je vzopretie sa protagonistov veľkomestskému konzumnému životu, pričom hľadanie vlastnej identity je ich ústredným motívom. Tvorba (písanie) im ako jediná pomáha vyrovnať sa s vnútornou krízou.

Za posledné dve desaťročia sa na docentúre poetiky vo Frankfurte vystriedali autori staršej a novej generácie. K mladším súčasným autorom patria napríklad Wilhelm Genazino, Durs Grünbein, Navid Kermani, Sibylle Lewitscharoff, Thomas Meinecke, Juli Zeh a i. Ak u Wilhelma Genazina dominujú ešte motívy strachu, odcudzenia a patologizácie súčasného človeka porovnateľné s Nizonovou tvorbou, v dielach ďalších uvedených autorov nachádzame skôr dôraz na príbeh a konkrétne historické udalosti. Juli Zeh je spisovateľkou tematizujúcou globalizáciu a stratené morálne normy dneška. V akademickom roku 2013 a 2014 vystúpia Terézia Mora a Daniel Kehlmann. Ak mladá autorka maďarského pôvodu, Terézia Mora, nastoľuje svojou tvorbou aktuálnu problematiku stále sa zvyšujúcich nárokov na človeka v 21. storočí, sú Kehlmannovi protagonisti typickí extrémisti narážajúci na hranice reality. Jeho *Die Vermessung der Welt* je 2,3 miliónmi predaných exemplárov najúspešnejší román nemeckého priestoru a druhá najpredávanejšia kniha roku 2006. Je to príbeh o vzniku modernej vedy a rozpráva príbehy bádateľov Alexandra von Humboldta a Carla Friedricha Gaußa.

Literatúra

- BACHMANNOVÁ, Ingeborg. 2010. *Místo pro náhody II. Eseje o literatuře, hudbě, filosofii*. Praha : Triáda. ISBN 978-80-87256-14-5
- BACHMANNOVÁ, Ingeborg. 1986. *Odročený čas*. Bratislava : Slovenský spisovateľ.
- BARTSCH, Kurt. 1988. *Ingeborg Bachmann*. Stuttgart : Metzler.

- BLOCH, Ernst. 2013. *Werkausgabe in 16 Bänden*. Bd. 5. Das Prinzip Hoffnung. Frankfurt am Main : Suhrkamp ISBN 978-3-518-28154-3
- GADAMER, Hans, Georg. 2010. *Pravda a metoda I. Nárys filosofické hermeneutiky*. Praha : Triáda. ISBN 978-80-87256-04-6
- GLASER, Horst, Albert. 1997. *Deutsche Literatur zwischen 1945 und 1995*. Bern-Stuttgart-Wien : UTB für Wissenschaft. ISBN 3-8252-1981-X
- LÜTZELER, Paul, Michael. 1994. Poetikvorlesungen und Postmoderne. In: *Poetik der Autoren. Beiträge zur deutschsprachiger Gegenwartsliteratur*. Frankfurt am Main : Fischer. s. 7-19
- MEID, Volker (Hg.) 2006. *Werke deutschsprachiger Autoren. Metzler Literaturchronik*. Stuttgart, Weimar : Verlag J.B. Metzler. ISBN-13: 978-3-476-02132-8, ISBN-10: 3-476-02132-7
- NIZON, Paul. 2011. *Das Jahr der Liebe*. Frankfurt am Main : Suhrkamp. 978-3-518-01845-3
- SCHLOSSER, Horst, Dieter – ZIMMERMANN, Hans, Dieter. 1988. *Poetik. Essays über Ingeborg Bachmann, Peter Bichsel, Heinrich Böll, Hans Magnus Enzensberger, Wolfgang Hildesheimer, Ernst Jandl, Uwe Johnson, Marie Luise Kaschnitz, Hermann Lenz, Paul Nizon, Peter Rühmkorf, Martin Walser, Christa Wolf und andere Beiträge zu den Frankfurter Poetik-Vorlesungen*. Frankfurt am Main : Athenäum. ISBN 3-610-08937-7
- ŠTEFANAČKOVÁ, Jana. 2012. *Jazyková politika v rakúskych printových médiách v kontexte pluricentrizmu a európskej jazykovej politiky*. Monografia. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied. ISBN 978-80-557-0431-9
- TUHÁRSKA, Zuzana. 2011. *Die Analyse der semantisch-kognitiven Ebene der Fachsprache. Untersucht am Beispiel von Texten aus der Biologie*. Hamburg : Verlag Dr. Kovač. ISBN 978-3-8300-5444-3
- VIEBROCK, Helmut. 1988. Dichter auf dem Lehrstuhl. In: *Poetik*. Schlosser, H. D.-Zimmermann, H. D. Frankfurt am Main : Athenäum, s. 288-295. ISBN 3-610-08937-7
- VOLK, Ulrich. 2003. *Der poetologische Diskurs der Gegenwart*. Frankfurt am Main : Peter Lang. ISBN 3-631-50474-8
- WEIGEL, Sigrid. 1999. *Ingeborg Bachmann*. Wien : Zsolnay. ISBN 3-552-04927-4

Resumé

Die Frankfurter Poetik-Vorlesungen richtete im Jahr 1959 die Johann-Wolfgang-Goethe-Universität Frankfurt am Main ein. Gründer und erster Stifter war der S. Fischer Verlag. Diese Tradition wurde 1968 unterbrochen. Ab 1979 übernahm der Suhrkamp-Verlag die Finanzierung der Dozentur gemeinsam mit der *Vereinigung von Freunden und Förderern der Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main* und mit den Verlagen S. Fischer und Schöffling & Co. Die erste Dozentin war Ingeborg Bachmann. In den Frankfurter Poetik-Vorlesungen beschäftigt sich jedes Semester ein Autor in einer Vorlesungsreihe unter einem frei gewählten Titel mit den Fragen zur poetischen Produktion und ihren Bedingungen. Die Poetikdozentur erhielten bislang renommierte Autoren des deutschsprachigen Raumes wie Böll, Dürrenmatt, Hildesheimer, Frisch, Ch. Wolf, Grass, Walser, Bichsel, Widmers, Jandl, Burger, Becker u. a. Zur jüngeren Generation zählen Namen wie Genazino, Grünbein, Kermani, Lewitscharoff, Meinecke, Zeh, Mora und Kehlmann.